

Pět stupňů kolapsu

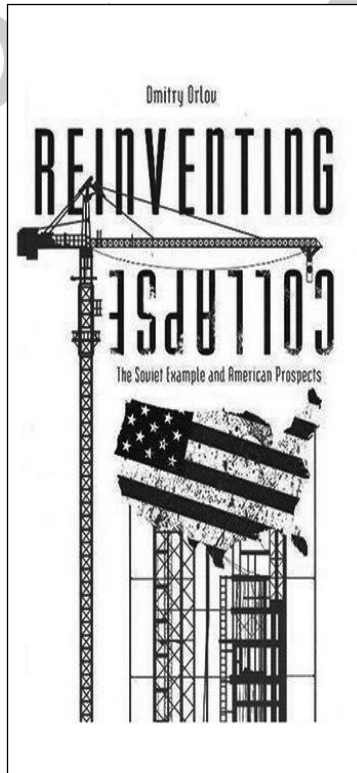
Jindřich Kalous

Následující text je pokusem o stručný souhrn myšlenek Dmitrije Orlova.

Dmitrij Orlov (*1963) je softwarový inženýr působící v oborech fyziky vysokých energií a internetové bezpečnosti, a v neposlední řadě také jako aktivista hnutí ropného zlomu. Narodil se v sovětském Leninogradu (dnes ruský Sankt Petěrburg), odkud se jako dvanáctiletý odstěhoval do USA a do SSSR/Ruska se vracel na dlouhodobé pobyty v době nejhlubší krize na přelomu 80. a 90. let. Svě zkušenosti z rozpadu sovětského impéria se pokusil zobecnit ve formě tezí o pěti stupních kolapsu průmyslové civilizace. Domnívá se, že podobný proces jako v bývalém SSSR nyní probíhá v USA.

Současnou finanční krizi považuje za první stupeň kolapsu americké společnosti, který předpověděl už v roce 2006. Ve své knize *Reinventing Collapse: Soviet Example and American Prospects* (Znovuvynalování kolapsu: Sovětský příklad a americké vyhlídky, ISBN 9780865716063) vyjadřuje přesvědčení, že Rusové byli svého času na zhroucení sovětského impéria mnohem lépe připraveni, než současní Američané na kolaps svého státu, a že pro řadové občany USA bude rozklad současné podoby jejich společnosti mnohem bolestnější a bude mít pro ně i svět dalekosáhlejší důsledky, než svého času rozpad SSSR.

Elisabeth Kübler-Ross popsala pět stupňů průběhu osobních tragédií člověka, včetně vyrovnávání se s vlastní smrtí, jako popření, zlost, smlouvání, depresi a přijetí. Někteří myslitelé a aktivisté, jako James Howard Kunstler nebo John Michael Greer, si povšimli, že tento model až překvapivě dobře vyhovuje způsobu, jakým se společnost (nebo alespoň její informovanější a dosud myslící části či jednotlivci) vyrovnává s nevyhnutelností blízké budoucnosti v situaci, kdy život zajišťující instituce a sys-

témy podkopává kombinace z vyčerpání zdrojů, údajných katastrofálních klimatických změn a politické impotence.

O jemnější struktuře brzkých změn však bylo dosud řečeno jen málo. Můžeme najít široké spektrum přístupů od „kruté a dlouhodobé recese“ finančních a ekonomických „odborníků“ přes Kunstlerovu „Dlouhou nouzi“ až po teorii Josepha Tainterova o nutném zhroucení každé civilizace po dosažení určité míry její složitosti.

Pro ty z nás, kteří už jsme prošli všemi stupni smíření s perspektivou nadcházejících společenských a hospodářských otřesů, by mohlo být užitečné mít k dispozici přesnější terminologii, která půjde za emocionálně zabarvené fráze. Systematika kolapsu může posloužit pro vytváření specifických plánů společnosti, komunit i jednotlivců pro jeho konkrétní fáze. I když nebude existence společnosti na současné úrovni společensko-ekonomické komplexnosti nadále možná, i když za určitých okolností je rozpad společnosti nevyhnutelnou a funkční reakcí na určité změny podmínek, přesto nemusí nutně dojít k masovému vymírání lidstva a přesunu několika přeživších jedinců do bídne existence v divočině. Kolaps lze koncipovat jako řádný a organizovaný ústup místo bezhlavého útěku.

Orlov se domnívá, že osobní znalost procesů hroucení obou supervelmocí – již uzavřeného sovětského a právě probíhajícího amerického – ho opravňuje k následující definici pěti stupňů kolapsu.

1. stupeň: finanční kolaps

Ztrácí se víra, že „obchody půjdou jako obvykle“. Pokud jde o odhad rizik a zajištění finančních aktiv, budoucnost už nijak nebude podobná minulosti. Finanční instituce se stávají insolventními, úspory jsou zmařeny, přístup ke kapitálu mizí.

Hlavním gamblerem a dluhovým „závislákem“ je vláda USA. Jedinci mohou být jakkoli morální a snažit se poctivě vyrovnat své dluhy, ale vláda nadále generuje astronomické zadlužení na účet občanů. Všechny úrovně státní

správy, od obcí potřebujících finanční trh k financování veřejných prací a služeb, až po federální vládu závislou na zahraničním financování svých nekonečných válek, jsou odkázány na veřejný dluh. Proto si nemohou přestat vypůjčovat a dělají všechno pro to, aby jim tato hra vydržela co nejdéle.

Před	po
<i>důchody</i>	<i>vládní pomoc, charita</i>
<i>vlastní bydlení</i>	<i>squatting</i>
<i>investice</i>	<i>prodělky</i>
<i>úspory</i>	<i>hyperinflace</i>
<i>obchody na dluh</i>	<i>obchody za hotové, barter</i>
<i>finanční nezávislost</i>	<i>fyzická provázanost</i>

Jediné co vláda předvádí je další uvěřování těch, kteří jsou v potížích, snižování úrokové míry hluboko pod inflaci a pumpování peněz do insolventních finančních institucí. To snižuje hodnotu dolaru a vede k hyperinflaci, která je špatná pro každou ekonomiku, ale hlavně pro takovou, která je bytostně odkázána na dovozy. S vysychajícími importními toky se hroučí na nich závislá odvětví a nastává 2. stupeň – hospodářský kolaps.

2. stupeň: hospodářský kolaps

Ztrácí se víra, že „vše vyřeší trh“. Peníze jsou buď znehodnoceny, anebo se stávají nedostatkovými, komodity se hromadí, dovozní a prodejní řetězce se hroučí a normou se stává všeobecný nedostatek potřeb k přežití. Hluboce zadlužená americká vláda je nucena přistupovat na podmínky zahraničních věřitelů, kteří už vlastní mnoho národního bohatství – půdy, budov a podniků. Vnučuje obyvatelstvu úsporná opatření, udržuje zákonnost a pořádek drastickými prostředky a subvencuje výstavbu továrních měst a plantáží zahraničních vlastníků.

Před	po
<i>peníze jsou nedostatkové</i>	<i>výrobky jsou nedostatkové</i>
<i>ekonomika služeb</i>	<i>svépomocná ekonomika</i>
<i>zkonzumuj co můžeš</i>	<i>ukradni co můžeš</i>
<i>nákupní centra</i>	<i>bleší trhy</i>
<i>supermarkety</i>	<i>stánky sedláků</i>
<i>kult nového</i>	<i>udrž v chodu staré věci</i>
<i>dovezené zboží</i>	<i>tuzemské náhražky</i>

Jakmile se lidé dopracují k poznání, že mít takovou vládu není právě nejlepší nápad, nazrávají podmínky pro 3. stupeň – politický kolaps.

3. stupeň: politický kolaps

Ztrácí se víra, že „vláda se o nás postará“. Pokusy úřadů zmírnit všeobecnou ztrátu přístupu ke komerčně poskytovaným životním nezbytnostem selhávají, politický establishment ztrácí oprávnění a důležitost.

Většina země je pro to, co ještě zbývá z vládních a správních orgánů, zakázaným územím. Zahraniční věřitelé zjišťují, že jejich pohledávky nakonec nebudou splaceny, odepisují ztráty a odcházejí. Zbytek světa se chová,

jakoby žádné Spojené státy neexistovaly. Třetímu stupni je možné se vyhnout včasným nasazením mezinárodních mírových jednotek a nevládních humanitárních organizací. Domácí úřady už nemají zdroje ani autoritu nebo dokonce ani vůli brzdit dynamiku kolapsu a zreformovat se způsobem, který by obyvatelstvo akceptovalo.

Vakuum vzniklé po nefunkčních federálních, státních a místních vládách je zaplněno řadou nových mocenských struktur. Zbytky bývalých pořádkových a ozbrojených sil, městské gangy, etnické mafie, náboženské sekty a bohatí vlastníci nemovitostí se snaží vytvořit si malá království na ruinách velkého státu a bojují všichni proti všem o území a přístup ke zbytkům zdrojů.

Před	po
<i>nároky a požadavky</i>	<i>nesplněné sliby</i>
<i>veřejné služby</i>	<i>veřejná protekce</i>
<i>daně a rozpočty</i>	<i>korupce</i>
<i>policejní ochrana</i>	<i>vojenské hlídky</i>
<i>odvoz odpadků</i>	<i>skládky v každé čtvrti</i>
<i>silnice a mosty</i>	<i>výmoly a objížďky</i>

Nastává čas Velkých Mužů: charismatických vůdců, davových řečníků, bezohledných machiavelských princů a válečných náčelníků. Na šťastnějších místech ke všeobecnému užitku zjišťují, že je lepší spojit síly, sdílet zdroje a vytvářejí se nějaké formy legitimní místní vlády, zatím co na zbytku území vede přetlačování o moc ke spirále konfliktů a otevřené válce.

4. stupeň: Sociální kolaps

Ztrácí se víra, že „naši lidé se o nás postarají“. Místním sociálním institucím jako charitám nebo jiným skupinám, snažícím se vyplnit mocenské vakuum, docházejí zdroje nebo se rozpadají ve vnitřních konfliktech.

Před

**solidarita
vzájemná pomoc
sousedské skupiny
diverzita**

po

**každý sám za sebe
konfrontace
toulavé tlupy
etnické čistky**

Společnost se stává natolik dezorganizovanou a zbídačelou, že už nadále nemůže podporovat Velké Muže. Rozkládá se na širší rodiny a malé kmeny o několika rodinách, které shledávají výhodným držet pohromadě pro vzájemnou podporu a obranu. Tato forma společnosti trvala nějakých 98,5% doby existence lidstva jako biologického druhu a může být považována za prazáklad lidské existence. Na této úrovni organizace mohou lidé přežívat i tisíce let.

5. stupeň: Kulturní kolaps

Ztrácí se víra v humanitu. Lidé ztrácejí schopnost být laskaví, šlechetní, ohleduplní, schází vcítění, poctivost, pohostinnost, soucit a milosrdenství. Novým mottem se stává „zemřít dnes ty, abych já mohl zemřít až zítra“.

Před

**chápeme
a poznáváme
sami sebe a druhé**

po

**nechápeme
a nepoznáváme
sami sebe ani druhé**

Jestliže je společnost před kolapsem natolik atomizovaná, odcizená a individualistická, že nemůže vytvořit soudržné širší rodiny a kmeny, nebo pokud je životní prostředí natolik zničené, že se hlad a bída obecně rozšíří, může nastat stupeň 5. Převládají nejjednodušší biologické imperativy přežití párových rodin s dětmi. Širší rodiny se rozpadají, staří jsou ponecháni osudu. Soudržnost společnosti je zničena.

Jestliže stav společnosti před dosažením stupně 5 lze považovat za historickou normu, jeho dosažení přivádí lidstvo na okraj fyzického vyhynutí.

Důvody k optimismu

Finanční pyramidové hry a globální konzumerismus jsou u konce. Bezvládní však není řešením. Ne všechny popsané stupně kolapsu jsou nevyhnutelné. Po jejich dosažení je možná částečná obnova. Vzájemné nača-

sování jednotlivých stupňů může být na různých místech různé, některá místa mohou být stabilnější. To, co je odsouzeno k zániku, je však lepší nechat zkolabovat. Zapomeňme tedy na vojenské základny v cizině, zapomeňme na „oprávněné“ nároky vůči jiným zemím, zapomeňme na trojitý kruh, který obepíná zastupitelskou demokracii, ale stále bude potřeba, aby někdo vydával pasy, hlídal sklady jaderných zbraní a poskytoval další, všední, ale nezbytné služby, které může poskytnout jen centrální vláda. Většině ostatních potřeb vyhoví lokální samospráva.

Hospodářský rozvrat nemusí být konečný. Je dost dobře možné, že spontánně vznikne nová ekonomika, která zajistí většinu základních životních potřeb. V místech dosud sociálně a kulturně zcela nerozvrácených je skoro jisté, že lidé převzou odpovědnost a začnou dělat to, co je potřeba, bez čekání na oficiální pozeňání.

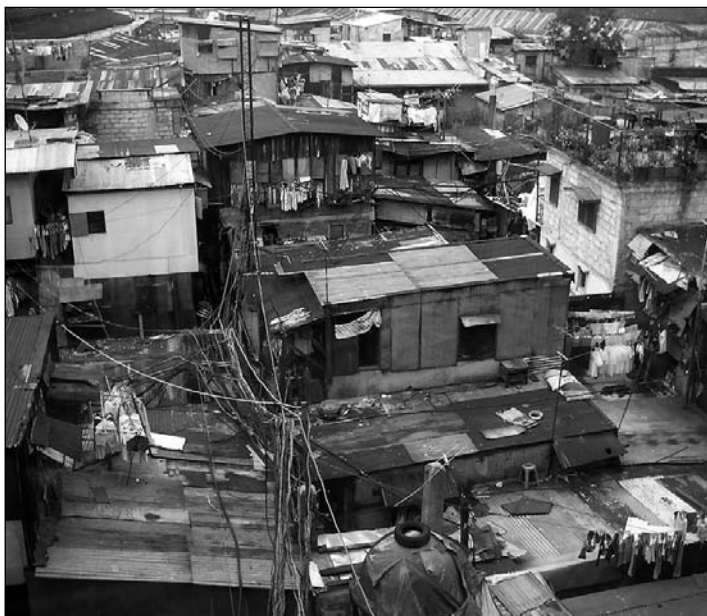
Někde už sociální a kulturní rozvrat zřejmě částečně nastal, a je zatím dobře maskován dostupností financí, obchodováním a vládnutím. Může však být překonán. Společnost se opět může navrátit k humánním normám, jestliže obecná hrozivá očekávání probudí v lidech zdravé instinkty.

Rozumná očekávání a závěry

Vědomí toho, co přijde, může poskytnout duševní klid dokonce i uprostřed kolapsu. Nostalgie po starých dobrych časech ani popírání nadcházejících rozsáhlých změn – to nejsou rozumné reakce. Zoufalá snaha zachovat **status quo** je úkolem pro pošetilce a blázny. Jestliže víme, co přijde, můžeme začít aktivně ignorovat to, na čem nebudeme moci zůstat závislí. Jestliže to udělá v dostatečné míře dost lidí, můžeme se dost rychle ocitnout v lepším světě. Můžeme čekat, až styl života, který ničí planetu i lidi, nebude nadále fyzicky možné udržet. Nebo se z něj můžeme vyvázat, dokud je čas.

Kolaps se tak může stát rájem i peklem – záleží na síle společnosti a kultury.

Pojďme tedy učinit závěry.

- 1. Finanční kolaps je v běhu a bude pokračovat** ve svém směru a svým tempem. Insolventní banky se budou ještě nějaký čas po nalití veřejných peněz tvářit solventně, ale samy už peníze nebudou schopny poskytovat. Portfolia úvěrů a hypoték na předměstské domy dostupné jen auty se brzy stanou bezcennými. Bude-li pokračovat znárodnování špatných dluhů, zahraniční věřitelé se brzy odvrátí i od státních dluhopisů jako od nadměrného rizika. Bude následovat hyperinflace a ztráta dovozů.
- 2. Hospodářský kolaps se takřka jistě dostaví.** Klíčovou dovozní položkou je ropa, kterou USA ze dvou třetin dovážejí. Bez ropy se v USA nepohne nic, a dvě třetiny ekonomiky jsou proto odsouze-

ny k odstavení. Bude nutno přijít s novými, energeticky nenáročnými způsoby obstarávání základních potřeb.

- 3. Zaručen je i politický kolaps.** S poklesem daňových příjmů nebudou obce a státy schopny naplnit minimální požadavky na údržbu infrastruktury a poskytování komunálních služeb. Ty lépe organizované snad najdou cesty k řešení, ale mnoho z nich se stane nedostupnými a neobyvatelnými, což způsobí vlny vnitrostátní migrace. Politici, kteří mají hodně daleko k pochopení toho, co se děje, se zabývají vymýšlením způsobů jak utratit peníze, které nemají. Zabývat se politikou je proto ztrátou času, snad s výjimkou té místní.
- 4. Sociálnímu kolapsu se snad bude možné vyhnout, ale ne všude.** Zřejmě k němu dojde tam, kde struktury společnosti zcela závisí na financích, obchodu a vládě. Proto je nutné přistoupit k rekonstrukci společnosti dříve, než nastanou tři první stupně kolapsu. Leckde ovšem už může být pozdě. Je to však oblast, kde se musíme postupujícímu kolapsu postavit na odpor, i kdyby jen proto, abychom potomkům odkázali alespoň o něco víc, než jen seznam našich pochybení.
- 5. Kulturní kolaps je něco, o čem je hrozné vůbec přemýšlet, i když někde už k němu možná došlo a je dobře zamaskován dosud funkčními institucemi.** Doufejme, že se většina lidí vzpamatuje a pod tlakem temných perspektiv si ještě dokáže připomenout své lidství. Možná bude potřeba vytvořit, napodobit nebo importovat zatím nepostižené životaschopné subkultury jako jsou Hopi, přistěhovalecké komunity, Amišové a Menonité, hippies, různé lóže a řády apod. Tato společenství donedávna musela čelit nepřízni a různým ústrkům a špatné zkušenosti v nich probudily sociální soudržnost. Mohou také přijímat různá vědomá rozhodnutí k preventivnímu zjednodušení a uspořádání svého života. Musíme udělat vše, abychom se konečnému stupni kolapsu za každou cenu vyhnuli, protože v sázce není nic menšího než osud našeho lidství.

Z uvedeného vyplývají rozumné individuální i společenské reakce na jednotlivé stupně kolapsu, které lze závěrem stručně shrnout takto:

- 1. Žít s co nejmenší potřebou peněz.**
- 2. Zajišťovat si základní potřeby svépomocí.**
- 3. Vládnout si sami.**
- 4. Vytvářet soudržné a vzájemně odpovědné komunity.**
- 5. Obnovovat a podporovat klasické lidské ctnosti.**